

2/2004 20.5.2004

Kymmenes toimintavuosi

Seuramme vuosikokous 21.4. siunasi hallituksen suunnitelmat alkaneelle vuodelle ja hahmotelmat tulevillekin vuosille. On meneillään kymmenes toimintavuosi. Kymmenvuotispäivänä 7. joulukuuta järjestetään seuran ylimääräinen kokous Lustossa ja ensi vuonna järjestetään juhlaseminaari ja juhla-aretokeily.

Vuosikokouksessa seuran puheenjohtajan tehtävään ei ollut pyrkijöitä. Näin ollen allekirjoittanut sai vuoden jatko-pestin. Kiitos luottamuksesta. Hallitus valitsi uudeksi varapuheenjohtajaksi Esko Pakkasen, metsähistorian monitoimiosajaan Valkeakoskelta. Lämmin kiitos Matti Leikolalle, joka ensin toimi kuusi vuotta seuramme puheenjohtajana ja sitten kolme vuotta varapuheenjohtajana.

Vuosikokouspäivänä järjestimme seminaaritilaisuuden aiheesta "Metsien varhaishistoria". Osanottajia oli ilahduttavasti 42 henkeä, heistä noin kolmannes seuran ulkopuolisia. Kutsua oli näet levitetty tietoverkkojen kautta mm. Metlan ja yliopiston suuntaan. Alustusten tiivistelmät tässä Susikossa.

Edellä mainitun joulukuisen juhla-kokouksen lisäksi vuoden ohjelmassa on opintomatka Kymenlaaksoon 10.-11. syyskuuta.

Kutsu ja ohjelma ohessa. Tervetuloa opintomatkalle ja juhla-kokoukseen.

Metsähistorian Seuran edustajana on miellyttävä todeta, että metsähistorian ja -perinteen harrastus on vireätä, moni-puolista ja monitasoista. Vuosittain ilmestyy parisenkymmentä alan julkaisua ja järjestetään lukuisia perinne-tilaisuuksia. Useita väitöstutkimuksia on tekeillä, ja moni yksittäinen harrastaja kokoaa perinnetietoa joko julkaisua varten tai muuten dokumentiksi aikalaisille ja jälkipolville. Yksi osa perinnetyötä on metsäkuvien tallennus-hanke, joka etenee tuloksellisesti. Metsämiesten Säätiö tukee tänäkin vuonna taloudellisesti useita kymmeniä alan hankkeita, ja siitä olemme iloisia.

Lämpimät onnittelut ja jatkuvan menestyksen toivotukset touko-kesäkuun vaihteessa kymmenen vuotta täyttävälle Lustolle! Lusto myötä Suomen metsä-historian tallennus, tutkimus ja esille tuonti on astunut aimo harppauksen eteenpäin. Lusto on myös seuramme "koti" ja hyvä yhteistyökumppani.

Antoisaa ja virkistävää kesää itse kullekin!

Markku Rauhalhti

Opintomatka Kymenlaaksoon

Metsähistorian Seuran tämän vuoden opintomatka tehdään 10.-11.9.2004 Kymenlaaksoon. Kahden päivän aikana tutustutaan Kymenlaakson metsätalouden ja -teollisuuden kehityshistoriaan. Kokoontumis- ja lähtöpaikkana on Hotelli Cumulus Kouvolassa (rautatieaseman vieressä). Siellä on myös perjantain päivällinen ja yöpyminen.

Opintomatkan työryhmä: Timo Järvelä, Kari Laitinen, Kalevi Saarinen ja Markku Rauhalhti.

Osallistumismaksu on 175 euroa ja se sisältää ohjelman aterioineen sekä retkeilypäivien välisen majoituksen kahden hengen huoneissa. Yhden hengen huoneen lisämaksu on 30 euroa.

Opintomatkalle voidaan ottaa ilmoittautumisjärjestyksessä korkeintaan 50 osallistujaa.

Ilmoittautuminen 15.8.2004 mennessä kirjallisesti osoitteella: Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU tai metsahistorian.seura@lusto.fi. Lisätietoja: Markku Rauhalhti, 050-68 980; rauhalhti@kolumbus.fi.

Ohjelma:

Perjantai, 10.9.2004

- 9.30 Kokoontuminen ja aamukahvi, Hotelli Cumulus, Kouvola
10.30 Ajo Kouvola – Verla
Verlan tehdasmuseo (UNESCO:n maailmanperintökohde)
Lounas, Patruunan Pytinki
UNESCO:n maailmanperintökohteet Suomessa, *Johtaja Eero Niinikoski*
Ajo Puolakankoskelle

Kymijoen uiton historiaa,

Uittoneuvos Timo Järvelä

Ajo Voikkaalle

Kahvi, Koskela (Kuusankoski)

Kymin teollisuusoppilaitoksen

historia ja taidekokoelmat,

Eero Niinikoski

Kymenlaakson metsäteollisuuden

synty, *MH Esko Pakkanen*

Ajo Kouvolaan

18.00 Majoittuminen Hotelli

Cumulukseen

Mahdollisuus saunomiseen

19.30 Päivällinen

Lauantai, 11.9.2004

Aamiainen

8.00 Ajo Anjalankoskelle

Bussissa: Kymijoki sodan ja

rauhan rajana, *MH Kalevi*

Saarinen

8.30 Ankkapurhan teollisuusmuseo,

Anjalankoski, *Sosiaalineuvos Erkki*

Sjöström

Ajo Kotkaan

Retkikahvit

Kotkan sahojen ja vientisataman

historiaa ja nykypäivää; kiertoajelu

Kotkassa, *Antero Palomäki*

12.30 Lounas, Ravintola Kairo

14.00 Ajo Kouvolaan

Bussissa: Kaakkois-Suomen

yksityismetsätalous ennen ja nyt,

MH Seppo Repo

15.15 Saapuminen Kouvolan

rautatieasemalle ja Hotelli

Cumulukseen

Pohjoismainen konferenssi Norjassa

Pohjoismaisten metsähistorian seurojen vuotuinen yhteistapahtuma Pohjoismainen metsähistorian konferenssi järjestetään tänä vuonna Norjassa 14.10. Tapahtumapaikkana on Norjan Metsämuseo, jonka 50-vuotisjuhlaa vietetään seuraavana päivänä eli 15.10. Konferenssin ohjelmasta ei vielä ole tietoa, mutta asiaa voi tarvittaessa tiedustella loppukesästä seuramme puheenjohtajalta Markku Rauhalahdelta.

Norjan Metsämuseo on siis toiminut jo viisi vuosikymmentä ja sinä aikana sen toimitiloja on laajennettu ainakin kolmesti. Museo sijaitsee noin 130 kilometriä Oslosta pohjoiskoilliseen Elverumissa Glomma-joen varressa. Norjan Metsämuseossa on näyttelytilaa noin 5.000 neliometriä eli kolminkertaisesti Luston nykyisiin näyttelytiloihin verrattuna, ja henkilökuntaa yli 40:n. Museon toimintakenttään sisältyvät metsän ohella myös metsästys ja kalastus. Museolla on myös erillinen Sørlistoan uittomuseo, joka sijaitsee Osen-järven rannassa noin 60 kilometriä Elverumista koilliseen.

Viime vuonna Norjan Metsämuseo lyhensi nimeään. Nimi oli aiemmin Norsk Skogbruksmuseum ja nyt se on Norsk Skogmuseum.

Cd-levy ”Ja pokasaha soi”

Seuramme jäsenet Jyri Makkonen ja Arvi A. Koivisto toimittavat seuramme viime vuonna julkaiseman ”Ja pokasaha soi – Metsäväen lauluperinnettä” -kirjan pohjalta cd-levyn. Siihen on kirjasta valittu parisenkymmentä laulua ja niiden esittäjinä on neljä eri yhtyettä: Mieskuoro Laulu-Miehet, Kansanmusiikin ammattiyhtye Tallari, Hyytiälän Pelimiehet ja Wilssonin Pelimannit. Levyn

julkistamistilaisuus järjestetään Lustossa Metsäpäivillä 2.7.

Seuramme jäsenillä on mahdollisuus hankkia ko. cd-levy huomattavan edullisella erikoishinnalla 6 euroa (sisältäen postituskulut). Yksi levy/jäsen. Näiden ”jäsentilausten” tilausosoite: Leena Paaskoski, Mäntyniementie 64, 58450 PUNKAHARJU tai leena.paaskoski@lusto.fi.

Ja pokasaha soi -cd-levyn normaali myyntihinta tulee olemaan 12,- euroa + postituskulut. Tilausosoite: Jyri Makkonen Ky, Teiskon kirkkotie 88, 34260 TERÄLAHTI tai jyri.makkonen@sci.fi.

Jorma Hynniselä ”Savotta-levy”

Rinnan Jyri Makkosen ja Arvi A. Koiviston ”Ja pokasaha soi” -levytyshankkeen kanssa on käynnistetty toinenkin levytyshanke. Suomen Uittoperinneyhdistys tekee cd-levyn metsä- ja uittotyölauluista. Siinä laulajana toimii ”metsäpomon” poika, oopperalaulaja Jorma Hynninen ja säestäjänä hanuritaiteilija Maria Kalaniemi. Idean isä on Uittoperinneyhdistyksen puheenjohtaja, seuramme jäsen MH Veijo Tidenberg, ja hankkeen innoittajana on myös ollut seuramme ”Ja pokasaha soi – Metsäväen perinnelauluja” -kirja.

Cd-levylle, jolla ei vielä ole lopullista nimeä, tulee 14-15 tunnettua metsälaulua, osa em. kirjasta. Levy ilmestyy tämän vuoden syksyllä.

Lisätietoja: Veijo Tidenberg, puh. 0400-253 529.

Vuoden 2004 jäsenmaksut

Vuosikokous säilytti jäsenmaksut ennallaan: henkilöjäseniltä 15 euroa, kannatusjäseniltä 45 euroa. Muistathan huolehtia jäsenyytesi säilymisestä maksamalla jäsenmaksusi ajoissa. Jäsenmaksulasku Susikon liitteenä.

Metsähistorian Seuran jäsenet

Seuran hallitus on kokouksissaan hyväksynyt uusiksi jäseniksi Yrjö Aution Heinolasta, Reijo Haajan Valkeakoskelta, Jorma Saarimaan Kouvolaista, Markus Harrin Lohjalta, Jani Körhämön Luopioisista ja Yrjö Vasarin Helsingistä.

Evon vuosikurssi 1878-1880 toverikokouksessaan vuonna 1900. Lusto, SMY:n kok./Kantapuu

Uusia julkaisuja

- * Markku Kosonen (toim.): *Visakoivu – Gurlly Birch*; Metsälehti Kustannus 2004.
- * Raimo Keränen (toim.): *Oksat pois, Moottorisahauskilpailujen historiaa*. 2004.
- * Turcka Jämsén (toim.), Risto Nieminen (kuv.): *Työ iloa Länsi-Suomen metsissä ja merillä*. Myllylahti Oy 2004.
- * Hanna Snellman: *Göteborg – Sallan suurin kylä. Tutkimus Ruotsin lappilaisista*. SKS 2003.
- * Esko Pakkanen: *Antaa pölkyn juosta! Pieni kirja uitosta*. (Luston näyttelyjulkaisu). 2004.

Esitelmät Metsähistorian Seuran Metsien varhaishistoria -seminaarissa 21.4.2004

Professori emeritus Kimmo Tolonen
Kulojen toistuvuus ja merkitys jääkauden jälkeisenä aikana Suomessa

Metsien häiriödynamiikan tunteminen on yksi avainkysymyksistä pyrittäessä kestävänsä metsänhoidon käytäntöihin. Useimmissa luonnon metsissä metsäpalo eli kulo on ollut tärkein suurista häiriötekijöistä, jotka ovat ylläpitäneet erilaisia metsärakenteita. Kulohistorian ymmärtämisestä onkin tullut oleellinen kysymys metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen, mutta myös ilmastodynamiikan ja ilmamehän hiilenkierron kannalta. Vallitsevat käsitykset esimerkiksi Fennoskandian metsien dynamiikasta ja kulohistoriasta perustuvat pääosin historiallisiin ja palokorotutkimuksiin jotka parhaimmillaan tavallisesti ulottuvat vain noin 600 vuotta (joskus kyllä noin 750 v) ajassa taaksepäin. Koska tämä ajanjakso jokseenkin poikkeuksetta on sisältänyt voimakasta maankäyttöä kaski-, terva-, sysi- ja muine hakkuuvaiheineen, on pyritty selvittämään, vastaako saatu tulos myös luonnonoloja mainittuja vaiheita edeltävänä aikana. Euroopan pohjoisten metsien vuosituhantista kulohistoriaa on runsaan kolmen viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana tutkittu etenkin sedimentteihin ja turpeeseen tallentuneitten metsäpalon merkkien avulla.

Eniten käytettyjä ovat hiilikerrokset ja/tai ns. makroskooppiset (eli suurennuslasilla tai stereomikroskooppilla näkyvät) tai mikroskooppiset hiilipartikkelit. Kokorajana kahden viime mainitun käsitteen välillä voitaneen pitää noin 0.2 mm:n läpi- tai pituusmittaa. Palokoromenetelmä on tietysti näihin keinoihin nähden ylivoimainen sekä ajallisessa että

spatiaalisessa tarkkuudessaan ja yhdessä historiallisten tietojen kanssa välttämätön kerrostuma-arkistojen kulotiedon erotuskyvyn ja luotettavuuden testaamiseen.

Ajoitukseltaan tarkkaa vuosikerrallisten ns. liejulustojen sedimenttiarkistoa sovellettiin maassamme 1970-luvun puolivälistä lähtien maankäytön historian selvittämiseen muutamilla alueilla. Huomattiin, että metsien ns. luonnollinen kuloväli ennen voimakasta maankäyttöä esim. noin 2000 vuotta sitten Hämeessä tai 800 vuotta sitten Liperissä, Pohjois-Karjalassa oli selvästi pitempi, jopa moninkertainen, siihen verrattuna miksi se lyheni kaskikauden alun ajasta lähtien.

Menetelmällisten vaikeuksien vuoksi sedimenttiarkiston ajallinen tarkkuus ja yksittäisten kulojen tunnistaminen on melko rajallista ja mikä pahinta kysymys palopaikan sijainnista jää avoimeksi. Viimemainittu on parhaimmillaan ratkaistu hiljattain maassamme kehityksessä suoaltaiden hiilikerrosten menetelmässä. Kulot ovat siinä varmasti paikannettavissa samoin kuin palokoromenetelmässä, mutta vain harvoin tarkalleen ajoitettavissa. Mutta täsmällisen ajoituksen tärkeys vähenee, kun arvioidaan vuosituhansien pituisten ajanjaksojen keskimääräisiä kulovälejä. Turvemenetelmän pätevyys voidaan testata niin pitkälle ajassa taaksepäin kuin historialliset ja palokorokronologiat samalla paikalla ulottuvat.

Uudella menetelmällä saadut tulokset ovat arvokkaita; valitettavasti niitä ei ole työläytensä vuoksi ehditty vielä tehdä kuin muutamilta paikoilta Suomessa: Oriveden Vatiharju, Lieksan Patvinsuon kansallispuisto ja Kuhmon Ulvinsalon luonnonpuisto. Kaksi ensin mainittua edustaa nykyisin mäntyvaltaista kuivaa ja karukkokangasta, Ulvinsalo taas kuusivaltaista pääosin paksusammaleista metsätyyppiä.

Ajoitukseltaan melko paljonkin vaihdellen näillä alueilla seurasivat viimeisen jääkauden jälkeen koivumetsät (noin 1000 vuoden pituinen kausi), mäntyvaltaiset metsät (noin 1000 vuotta sekä), ns. atlanttisen lämpökauden sekametsät ns. jaloine lehtipuineen (ajan pituus noin 3000 vuotta), ja kuusen tulon jälkeiset taigametsät. Oleellisinta kulohistoriankin kannalta on erottaa kuusen tuloa edeltävä ns. preabiegninen aika sitä seuranneesta kuusellisesta eli abiegnisestä ajasta. Sen pituus vaihtelee itäisimmän Suomen yli 6000 vuodesta läntisimmän Suomen noin 3000 vuoteen.

Preabiegnisen ajalta aineisto on niukka. Muutamilla kohteilla Patvinsuon kansallispuiston nykyisin mäntyvaltaisilla alueilla oli keskimääräinen kuloväli koivukaudella 9000 - 8000 e.Kr. noin 100-200 vuotta, mutta pitenee seuraavan 1000 vuoden ajaksi ns. boreaalijan mäntymetsissä noin 200-300 vuoteen ja sitten atlanttisena noin 7000 - 4300 e.Kr. noin 700-900 vuoteen, eräällä toisella paikalla Pohjois-Karjalassa kuitenkin noin 400 vuoteen. Oriveden Vatiharjulla keskimääräinen kulointervalli oli atlanttisella ajalla niinkään noin 440 vuotta, ja samanlainen tulos on lustoliejujen nojalla saatu Hämeestä Lammilta.

Kuusen tulon aikoihin metsäpalot ovat yleistyneet, niin että esim. juuri mainitun Patvinsuon alueella kuloväli lyheni jopa noin 100 vuoteen 500-600 vuoden pituiseksi ajaksi. Näyttää siltä että metsäpalot tavalla tai toisella helpottivat kuusen leviämistä ja/tai valtaanpääsyä aiemmin sulkeutuneissa sekametsissä. Kuusen vakiinnuttua kuloväli taas pitenee Patvinsuon tienoilla noin 170-240 vuoteen ajanjaksoksi, joka päättyi vasta noin 1500 j.Kr. Silloin kuloväli lyheni keskimäärin 30-50 vuoteen.

Oriveden Vatiharjulla abiegnisen ajan kuloväli vaihteli tutkimuksemme mukaan 60- 120 vuoteen ajanjaksona 3300 eKr. - 250 A.D., mutta oli n. 130 vuotta ajanjaksona A.D. 260 - A.D. 1020., kunnes se lyheni 35-45 vuoteen ajanjaksoksi 1020 - 1845 jKr. Sen jälkeen Vatiharju ei ole palanut. Koska pohjanläheisen turpeen radiohiiliajoitukset helposti ovat ”liian nuoria”, menetelmällämme saadut abiegnisen ajan kulovälit tällä paikalla todennäköisesti ovat liian lyhyitä.

Kaikilla tutkituilla mäntyvaltaisilla kankailla abiegnisen ajan keskimääräinen kuloväli siis lyheni siitepölytutkimusten avulla päätellyn kaskiviljelyn kauden alkaessa keskimäärin 30-50 vuoteen sitä edeltäneen kuusellisen ajan ”luontaisesta” keskimääräisestä kulovälistä joka useimmiten oli selvästi yli 100 vuotta ja Patvinsuon alueen kuivilla kankailla 170-240 vuotta.

Kuusivaltaisilta alueilta on tarkkoja turveprofiilitutkimuksia kivennäismaiden metsistä vain Kuhmon Ulvinsalosta. Preabiegnisenä aikana pienet nykyisin puoliavoimet suoaltaat olivat palaneet noin 1000 vuoden välein ja abiegnisenä aikana 400-1200 vuoden välein. Ulvinsalon korvet eivät ole tänä aikana palaneet kertaakaan. Paikallisten (kovan maan metsien) palojen toistuvuudessa erot olivat pienemmät. Preabiegnisenä aikana alueen metsien kuloväli oli ennen 7000 eKr. 300 - 400 v, noin 7000 - 4000 eKr. jopa noin 1000 vuotta, mutta lyheni sitten kuusen vakiinnuttua alueella noin 6000 eKr. keskimäärin noin 320-520 vuoteen. On huomattavaa, että abiegnisenä aikana muutamilla paikoilla on kiistattomia 200-600 vuoden pituisia kulottomia jaksoja ja ainakin yksi jopa 2700 vuoden mittainen jakso, jolta paikalliset kulot puuttuvat.

Ulvinsalosta saatu tulos on yleistettävissä ainakin vastaavien ilmasto-olojen samantapaiseen mosaiikkimaisesti vaihtelevaan soiden ja metsäsaarekkeiden maastoon. Myrskytuhot, pienipiirteinen aukkodynamiikka jne. olivat sellaisissa metsissä kuloja tärkeämpiä tekijöitä puuston uudistumisessa ja kehityksessä.

Kaikissa tapauksissa kulokierron pituudella on muinaisina aikoina ennen voimakasta ihmistoimintaa ja maankäyttöä ollut huomattavia vaikutuksia metsien rakenteeseen. Keskimääräisen kulovälin ollessa pitkä ehtivät kuivimmatkin kangasmetsät itäisessä Pohjois-Karjalassa saada tiheän kuusialikasvuston, mikä edesauttoi kulon nousemista ankaraksi latvapaloksi ja johti usein koko puuston uudistumiseen. Noin puolet abiegnisen ajan paloista ennen 1500-lukua ulottuivat Patvinsuolla yli laajojen suoaltaiden, mikä viittaa siihen, että palot sattuivat ankarien ja pitkäaikaisten kuivakausien aikaan. Kaskikauden ajan palot sen sijaan olivat lievempiä ja useimmin pintapaloja jättäen nuorehkoikin männyt eloon.

Esitetty näkemys on pääosin uusi ja ehkä yllättävä, mutta sopusoinnussa paleoekologisin menetelmin muualta Fennoskandiasta saadun kanssa. Koskien mäntyvaltaisia metsiä tulos tuskin tulee paljonkaan muuttumaan kohteita lisäämällä, mutta kuusivaltaista aineistoa tarvitaan lisää. Vuosituhantinen abiegnisen ajan kulohistoria poikkeaa siis suuresti yleisesti vallitsevasta käsityksestä metsien luontaisesta kulohistoriasta. Siksi saatu tulos pitäisi ottaa vakavasti huomioon metsänhoidollisia ohjeistoja tarkistettaessa.

FT Jouko Meriläinen
**Lustojen kertomaa puiden
vuosituhantisesta historiasta**

Elävällä puulla on muistissa pätkä aikansa historiaa. Puiden lustoihin on tarttunut viestejä kasvuoloista: lämpötilasta niin kasvukauden aikana kuin sen ulkopuoleltakin, kosteudesta, valo-oloista, kilpailusta ja vaikkapa hirvien laiduntamisesta. Myös metsätalouden toimenpiteet jättävät niihin jälkensä Tarkoilla lukulaseilla näkee myös merkkejä ja rytmejä, jotka ovat tarttuneet avaruudesta: erilaisia syklejä jotka ovat yhteydessä auringonpilkkuihin ja auringon aktiivisuuteen.

Juuri tätä nykyä tehdään maailmalla politiikkaa avaruusasioilla. Kiistellään siitä, missä määrin ilmakehän nykyinen lämpeneminen on ihmisen aikaan saamaa ja missä määrin auringon aktiivisuuden muutosten aiheuttamaa. Petrokemian teollisuus on mielellään painottamassa jälkimmäistä.

Esitykseni aineisto on kerääntynyt noin kymmenen vuoden aikana, jotka olen ollut eläkkeellä. Materiaali on kerätty pääosin Lapista ja Itä-Suomesta. Täydennyksiä on rajojen takaa. Lustot on mitattu Saima – Savonlinnan ekotieteet – yksikössä (JoY). Virallisesti sitä ei ole olemassa. Työttömät työnhakijat ovat mahdollistaneet toiminnan! Työmme on rytmikästä, sillä se on sopeutettava työvoimatoimiston päättämiin asiakkaitensa työllistämisyhtymisiin.

Seminaarissa väläytän ensisijaisesti näyttöjen ottamiseen ja käsittelyyn liittyviä työvaiheita. Sen sijaan en paljonkaan ilottele ihmisen ja männyn yhteisillä nälkävuosilla. Puun kasvuun ja viljasadon suuruuteen kun vaikuttavat useinkin kovin eri tekijät, vaikka yhteisiäkin nälkävuosia löytyy.

Tutkimistamme kasvavista puista (männystä) vanhimmat ovat Karhunpesäkiven suojelualueella Inarissa. Niillä on ikää reilusti yli 600 vuotta, ja niiden lustokäyrät ovat useiden tutkimusten perusaineistoa.

Näytteet otetaan elävistä puista kasvukairalla, kuolleista yleensä sahalla. Lustot mitataan erikoismikroskoopilla ja käsitellään erilaisin ohjelmin ”edustavuuden” selvittämiseksi. Paikalliset olot kuten taudit, tuholaiset, konkelot, varjostus jne. voivat sekoittaa viestejä. Lisäksi pyritään ottamaan huomioon se, että paksuuskasvu suuntautuu nuorena ja vanhassa puussa eri osiin. Myös rungon paksunemisen vaikutus luston paksuuteen koetetaan oikaista.

Savonlinnassa ei ole ollut tavoitteena lyödä kronologioiden pituusennätyksiä. Enemmänkin on rakennettu ilmastomuutostutkijoille mahdollisimman edustavia lyhyempien aikavälien aineistoja. Etelä-Savossa kyntemme yltyvät kuitenkin jo noin puolentoista tuhannen vuoden taakse. Rakennukset ja nuorimmat soiden turvekerrostumat ja järvien liejut ovat tallettaneet lustosarjoja, joissa on samoja rytmejä kuin elävissä puissa niiden nuoruuden ajalta. Limikohtien yhtäläisyydet, kapeat ja leveät lustot tartuttavat erilliset kronologiat yhdeksi pitkäksi jatkumoksi.

Pohjoisessa, lähellä männyn metsärajaa lustojen paksuuksista mitattavat kasvurytmit ovat hyvin samanlaisia laajoillakin alueilla, meidänkin katsomina Karasjoelta Kuolanniemiä. Mutta yhdenmukaisuuksia on myös maamme pohjois- ja eteläosien välillä vaikkakaan ei niin selviä kuin lähellä metsärajaa.

Puulustojen tutkiminen aikasarjojen rakentamiseksi on dendrokronologiaa ja niiden tulkinta useinkin dendroekologiaa. Humanistien seurassa käytän mielelläni

dendrokronologia -termin asemesta viikunamaista puunajantieto-sanaa. Edellinen kun voi liiaksi kalskahtaa karhealta kirosanalta.

Dendrolaboratorion mahdollisuuksia hyödyntävät muutkin kuin biologit, mm. geologit, fyysikot, historioitsijat ja paleolimnologit. Pieni laboratoriomme on voinut osallistua viime aikoina lustojen tiheyden tutkimukseen. Se on ollut mahdollista yhteistyönä Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan tutkijoiden kanssa, sikäläistä röntgenvälineistöä ja heidän erikoisosaamistaan hyödyntäen.

Jo tähänastiset tiheysmittaukset ovat napanneet meidät koukkuunsa. On jännittävää saalistaa puunkasvuun lisätarkkuutta ja uusia vivahteita röntgensäteillä. Tiheyden vaihtelut paljastavat sellaista, mikä mikroskooppi-mittauksin ei paljastu tai näkyy vaillinaisesti. Tällä hetkellä meitä viehättävät puuntiheyden rytmin poikkeavuudet Etelä-Savossa noin v. 1050 ja n. 1100! Mikä nöyryytti silloin mäntyjämme?

Eri yliopistojen ja organisaatioiden tutkimus- ja opetushankkeet ovat tukeneet jossain määrin lustopankkimme pääoman kartuttamista. Suurin tukija on kuitenkin työvoimatoimisto ja minun työni osalta valtiokonttori.

- Tämä on minun huutoni eläkeuudistukseen!

<http://www.joensuu.fi/ktl/saima/homepage3/dataa1.htm>

<http://www.joensuu.fi/ktl/saima/datap2/database.htm>

<http://www.joensuu.fi/ktl/saima/index.htm>

"Nuori metsänistuttaja joka pitää murhetta hevosesta, jolla taimet tuotiin istutusalueelle." Noin 1920-luku. Lusto, SMY:n kok./Kantapuu

Professori emeritus Matti Leikola **Metsien kehitys historiallisena aikana**

Pyrittäessä hahmottelemaan Suomen metsien kehitystä ns. historiallisena aikana eli suunnilleen 1200-luvusta meidän päiviimme, suurin ongelma on tietenkin metsiä koskevan suoran tiedon puuttuminen. Epäsuoria informaatio-lähteitä on sentään tarjolla sieltä ja täältä Lounais-Suomen maaverotuksen asiakirjoista aina Lapin havupuiden vuosilustosarjoihin.

Metsien kehitystä viimeisen tuhannen vuoden aikana määräävistä tekijöistä ehdottomasti tärkeimmiksi nousevat paitsi maaperä, tätä dynaamisemmat ilmasto ja ihmisen toiminta. Tiedämme kyllä mm. kotimaisista vuosilustosarjoista, että suurilmasto on ollut koko tarkasteltavan jakson aikana yleisesti ottaen vailla selviä trendinomaisia suuntauksia. Tämä ei silti merkitse sitä, etteikö Suomen suurilmastossa olisi esiintynyt selkeätä aaltomaista vaihtelua. Keskiajan keskivaiheilla, eli noin vuosina 900 - 1200, vallitsi koko Pohjois-Euroopassa lämmin, metsän kasvun ja maatalouden menestymisen kannalta suotuisa ilmastojakso, jonka aikana kiinteä asutus levisi kaikkialla vanhoista keskuksista

ennen raivaamattomille metsäseuduille. Voimakas väestönkasvu katkesi Euroopassa 1300-luvun puolimaissa, mutta Suomessa jatkui suotuisa kehitys aina 1500-luvulle saakka, jolloin alkoi nelisen sataa vuotta kestänyt kylmempi jakso, pieneksi jääkaudeksikin usein mainittu aika.

Suomen eteläosissa oli Varsinais-Suomen ja Satakunnan sekä Kanta-Hämeen hiesu- ja savipitoisia maita raivattu pelloiksi jo varhain esihistoriallisena aikana. Täältä levisi uudisasutus keskiaikana ennestään lähes asumattomille Etelä-Suomen seuduille niin, että 1500-luvulle tultaessa lähes koko eteläinen Suomi oli aiemmin autioitunutta Uttamaata myöten asutettu. Myös Pohjanmaan rannikolla oli tuolloin jo pysyvää uudisasutusta. On huomattava, että tämä kehitys eteni hyvin selvästi maaperältään viljavilta ja ilmastollisesti suotuisilta järviseuduilta kohden karumpia vedenjakajaseutuja. Erilaisten arvioiden mukaan metsästä raivattu peltoala kasvoi 1200-luvun noin 50 000 ha'sta moninkertaiseksi ehdittäessä 1540-luvulle, mistä ajasta lähtien meillä on peltojen määrästä jonkinlaisia maaverotietoja.

Keskiajan suotuisan ilmastojakson aikana myös Suomen metsät menestyivät hyvin. Puut paitsi kasvoivat paksuutta myös pituutta niin, että puuston valtapituus oli tuolloin useitakin metrejä suurempi kuin puoli vuosisataa myöhemmin. Metsät uudistuivat kaikesta päättäen paremmin kuin aikaisemmin. Havupuiden siemenvuodet kertautuivat lämpimän ja suotuisan ilmastojakson aikana useammin kuin ennen ja kehittyvät siemenjyvät olivat painavampia ja sisälsivät enemmän vararavintoa kuin epäsuotuisina ilmastojaksoina. Vaikka metsien uudistumisvuodet eivät Etelä-Suomessa keskittyneet normaalia suotuisampiin vuosiin yhtä selvästi kuin Lapissa, kiistämätöntä on että keskiaika

oli Suomen metsille dynaamisen kasvun ja uudistumisen aikaa.

Metsien puulajisuhteisiin uudisraivaus ja leviävä asutus jättivät selvät jälkensä. Jalot lehtipuut, ennen kaikkea tammi ja lehmus, jotka olivat olleet aikaisemmin melko yleisiä multaisten ja hiesuisten lehtomaiden metsissä, taantuivat esiintymiseltään harvinaisemmiksi sitä mukaa kuin näitä jo tuolloin arvokkaita puulajeja kaadettiin ja niiden kasvu-paikkoja raivattiin niityiksi tai pelloiksi. Kehitystä kuvaa ns. veroesineisiin eli -parseleihin 1500-luvulla kuuluneen lehmuksen eli niinipuun kuoresta saadun niinen määrän kehitys. Hämeessä ja varsinkin Uudellamaalla valtion kantama niinivero maksettiin 1540-luvulla lähes kokonaan luonnossa eli niinenä, mutta 1600-luvulle tultaessa lähes 80 % verosuorituksesta korvattiin rahana, kunnes niini katosi kokonaan veroesineiden joukosta ja arvattavasti myös Uudenmaan metsistä Aikaisemmin niinen arvo oli ollut noin 3 äyriä leiviskältä, eli miehen päiväpalkka.

Länsi-Suomessa kaadettiin vielä melko myöhään monin paikoin ns. lehtokaskia varsinaisen peltoviljelyn tueksi. Jos halla vei viljan pelloilta, kaskaista saadulla viljalla tultiin jotenkuten toimeen talvisaikana. Toisaalta lehtomaisille maille perustettujen kaskimaiden vähittäinen metsittyminen takasi pioneeripuiden, kuten harmaalepän, koivun ja haavan esiintymisen niilläkin seuduilla joissa metsäpalot olivat harvinaisempia. Usein kaskiahot pidettiin pysyvästi laitumina tai niittyinä ellei niitä ajan mittaan raivattu pelloksi.

Itä-Suomessa metsien kehitys suuntautui toisenlaiseksi kuin Länsi-Suomessa. Jo 1000-luvulla Karjalaan levisi Venäjän havumetsävyöhykkeellä kehitetty ns. huuhtakaskimenetelmä, joka perustui kaskien kaatamiseen ja raivaamiseen suoraan hikevien moreenimaiden

havumetsiin. Tämä menetelmä oli kaikesta päättäen täysin kehittynyt jo varhain keskiaikana ja sen avulla savolaiset levittäytyivät pohjoiseen päin aina Kainuuseen ja Keski-Pohjanmaalle saakka. Tämän seurauksena kuusi hävisi vähitellen tuoreilta ja lehtomaisilta kankailta ja mäntykin harvinaistui kuivien ja karukkokankaiden puulajiksi. Koivu, harmaaleppä ja haapa valtasivat metsittyvät kaskiahot kunnes maat mahdollisesti uudelleen kaskettiin.

Näin oli maahamme jo 1600-luvulle tultaessa muodostunut neljä selkeätä metsän- ja maankäyttövyöhykettä, jotka poikkesivat metsäkuvaltaan monessa suhteessa toisistaan. Läntinen ja lounainen peltoviljelyalue ulottui Satakunnasta puolikaassa itäiselle Uudellemaalle. Sen pohjoispuolella, Pohjois-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa alkoivat laajat lähes luonnontilaiset metsäseudut, jotka ulottuivat Suomenselkää pitkin saamelaisten asuttamaan Metsä-Lappiin saakka. Näiden metsien hyödyntäminen oli laajalti hämäläisten ja satakuntalaisten metsästyksen perustuvaa erätaloutta, johon saattoi yhdistyä tilapäistä kaskenpolttoa. Etelä-Pohjanmaalla levisi erillinen peltoviljelyalue ja koko laaja Itä-Suomi Kainuusta aina Etelä-Karjalaa myöten kuului huuhtakaskien vyöhykkeeseen.

Uuden ajan alussa ilmasto alkoi kuitenkin uudelleen viiletä. Lämpötilat saavuttivat alhaisimmat tasonsa 1600-luvun puolivälissä, jolloin varsinkin talvet olivat ankaria. Vedet jäättyivät useana vuonna Tanskaa ja Englantia myöten ja lumen sulaminen vaati keväällä pitkän ajan. Kasvukaudet olivat Pohjolassa yleensä lyhyitä ja usein sateisia. Onkin luonnollista että myös puiden kasvu taantui tällaisissa oloissa selvästi. Suomen metsät olivatkin tuona aikana luonnontilassa kasvaessaan tilavuudeltaan pienempiä kuin

samanikäiset metsät olivat ennen olleet. Ilmeisesti viileä ja kostea periodi suosi myös kuusta ja edisti sen leviämistä korpimailta kankaille.

Myös ihmisen vaikutus Suomen metsiin muuttui pienen jääkauden aikana jonkin verran. Jatkuvat sodat ja usein toistuvat katovuodet hillitsivät väestön kasvua ja veronmaksuun kyvyttömien autiotilojen luku kasvoi samalla kun maan peltoala suorastaan pieneni. Merenkulun ja laivanrakennuksen edistyminen Euroopassa 1600-luvulla loi kuitenkin Suomessakin markkinat uusille vientituotteille, tervalle ja puutavaralle. Aluksi tervaa poltettiin Savossa ja Karjalassa, mutta tärkeimmän vientisataman, Viipurin, menetyksen jälkeen tervan valmistuksen painopiste siirtyi Pohjanmaalle. Kuten tiedämme, tämä oli ajan mittaan tuhoisaa kankaremaidien nuorille männiköille, joiden sijaan kuusi otti nämä karut kasvupaikat valtaansa. Rauman ja Porin ympäristössä vientiä varten veistetyt puutavaran hakkuut lisääntyivät selvästi, minkä on myöhemmin osoitettu vaikuttaneen metsiä autioittavasti ainakin paikallisesti.

Suuren Pohjan sodan jälkeen ilmasto lämpeni jälleen selvästi. Myös metsien tilaan alettiin oppineiden taholta kiinnittää huomiota samalla kun Suomen väkiluku jatkuvasti kasvoi, asutus levisi yhä pohjoisemmaksi, kotitarvepuun käyttö lisääntyi vuosi vuodelta ja metsien runsaus, ennen kaikkea järeän rakennuspuun määrä, väheni asutuilta seuduilta. Ns. hyödyn aikakauden pitäjänkuvauksista saadaan hajanainen kuva Etelä- ja Länsi-Suomen metsistä ja ensimmäiset jotakuinkin yhtenäiset kuvaukset Suomen metsistä ovat peräisin 1740-luvulta. Ruotsin kruunu oli asettanut komission, jonka tehtävänä oli tutkia olisiko mahdollista rakentaa kulukelpoinen vesireitti Pohjanlahdesta Suomenlahteen. Komission jäsen Ulrik Rudenskiöld julkaisi Ruotsin

tiedeakatemian sarjassa matkareittiä seurailevan kuvauksen Etelä- ja Länsi-Suomen metsistä. Hänen sekä toisen komission jäsenen, Daniel Tilas'n julkaistut matkaraportit antavat Suomen metsien tilasta masentavan kuvan. Varsinkin tukkipuiden puute on matkakertomusten mukaan yleinen Satakunnassa, Hämeessä ja Uudellamaalla.

Seuraavan koko maata kattavan arvion Suomen metsistä julkaisi metsähallinnon historiassa tunnettu maanmittari C. W. Gyldeén vasta sata vuotta myöhemmin, 1850-luvulla. On mielenkiintoista, että Suomen metsäkuva oli maantieteellisesti edelleen lähes sama kuin miksi se oli jo keskiajan loppupuolella kehittynyt. Maakuntien metsien erot olivat vain - jos mahdollista - entisestään terävöityneet. Sahateollisuus, joka sekin oli vanhaa perua, joutui Länsi-Suomessa tyytymään vuosi vuodelta yhä pienempään puuhun. Kun Hämeen ja Satakunnan metsistä oli aikaisemmin poimittu sahoille latvapäästään 30 cm:n läpimittaisia tukkeja, vähitellen jouduttiin tyytymään 25 cm:iin, sitten 20 cm:iin ja viimein 17 cm läpimittaisiin sahapuihin. Ei ihme että kunnan metsien uskottiin nopeasti häviävän asuivilta seuduilta. Itä-Suomessa elanto saatiin Gyldeénin aikana vielä pääasiassa kaskista. Enää ei tosin kaikkialla riittänyt vanhoja metsiä huuhtina poltettaviksi, vaan jouduttiin tyytymään lepikkoihin ja puolikasvuisiin koivikkoihin. Kauempaa jouduttiin noutamaan kuusisia seunoja, joita sitten vierrettiin yli kaskialan, jotta saataisiin tasainen poltto aikaan.

Kaskiseutujen maisemat herättivät monenlaisia tunteita. Herrat ja oppineet päivittelivät ehtimiseen kaskitalonpojan aikaansaamaa metsien hävitystä, mutta paikallinen väestö ei pitänyt metsien kehitystä mitenkään kovin paheksuttavana. Aukkoiset, pääosin lehtipuuvaltaiset "viidakot" olivat

päinvastoin erinomaisia metsästys- ja marjastusmaita, ja ne merkitsivät metsäluonnon monipuolista hyödyntämistä ankeissa oloissa elävälle torpparien, mäkitupalaisten ja loisten sankalle joukolle. Vähitellen lisääntyvä karjanhoito piti talojen läheiset metsät puolikuntoisina hakamaina pitkälle 1900-luvun puolimaihin saakka.

Tervanpoltto oli ollut Pohjanmaalla laajaa, mutta se loppui rannikkoseuduilta jo aikaisin. Sisämaassa poltettiin tervaa joka pitäjässä. Yhä lisääntyvä asutus, elinvoimainen laivanrakennusperille sekä varsinkin Vaasan ja Pietarsaaren tienoilla harjoitettu veistetyin puutavaran vienti ulkomaille olivat saattamassa maakunnan metsät huonoon kuntoon. Kotitarvepuun puutteesta kerrottiin ehtimiseen kärsittävänsä kaikkialla. Erityisenä metsän hävityksen syynä mainittiin monessa Pohjanmaan kihlakunnassa epäonnistuneet maanomistusolot: kun talojen metsäpalstat ulottuivat vain parikymmentä metriä leveinä kaistaleina kilometrimääriä, tämä ei innostanut järkevään metsänkäyttöön ja suunnitteluun.

Lapissa oli asutus levinnyt suurten jokien viljavia laaksoja myöten, mutta jokien välisillä kairoilla oli lähes koskemattomia aarniometsiä runsaasti. Pohjois-Suomen metsien ikäluokkasuhteita kuvaa, että vielä 1920-luvun alussa Pohjois- ja Keski-Lapin metsistä yli puolet oli iältään yli 160-vuotiaita.

Edellä kuvattu metsien tila säilyi pitkälle 1920-luvulle saakka. Vasta tuolloin alettiin lisätä metsien puuntuotosta metsänhoidollisin toimin. Kun valtakunnan metsien I inventointi oli paljastanut, että varsinkin kuusen taimikoita oli niukasti, metsänparannustoimet suunnattiin viljavien soiden ojitukseen ja lepikoiden muuttamiseen kuusikoiksi. Kuusen osuus tuoreiden kankaiden puustosta lisääntyikin selvästi; ei vähiten sen vuoksi

että kaskikoivikot ja -lepikot kuusettuivat luonnostaankin. 1920-luvulla alkanut ilmastollisesti suotuisa jakso auttoi metsien uudistumista erityisesti Lapissa, missä metsänrajakin eteni kauas entiselle tundralle.

Kymmenvuotiskausi 1965-1975, ns MERA-kausi oli intensiivisen metsänhoidon aikaa. Kun öljy- ja energiakriisi vv. 1974-75 sitten hiljensi toiminnan, Suomen metsäkuva oli muuttunut 1900-luvun alusta melkoisesti. Valtakunnan puisevimmat metsät kasvoivat nyt Itä- ja Etelä-Hämeessä. Pohjois-Karjalasta Lappiin ulottui sitä vastoin laaja taimikoiden ja nuorten metsien vyöhyke. Vuosisatoja vanha kuvitelma metsän puutteesta kärsivästä "Teollisuus-Suomesta" ja runsas-metsäisestä "Runo-Suomesta" oli kääntynyt pääläelleen: puuta oli eniten siellä missä oli teollisuutta, intensiivistä maataloutta ja väestöä, kun taas entisessä "Metsä-Suomessa" kärsittiin liikahakkuiden seurauksena järeän metsän puutteesta.

2000-luvun alussa Etelä-Suomen metsien yleiskuva alkoi vähitellen muistuttaa uuden ajan alussa vallinnutta tilannetta. Vain metsäpalot puuttuivat nyt metsien dynamiikasta. Pohjois-Suomessa tapasi laajoja koivuvaltaisia taimikoita, jotka toivat mieleen Itä-Suomen kaskiseutuja hallinneet aukkoisten lehtipuutaimikoiden näkymät. Sen sijaan Itä-Suomen entisten kaskiseutujen koivikot ja lepikot alkoivat vähitellen kuusettua kun taas Länsi-Suomen avohakkuualoilla koivu ja mänty olivat leimaa antavina.

Kirjallisuutta:

Hertz, M. 1925. Niinipuun uudistumisesta Suomessa. Acta Forestalia Fennica 29(4):1-121.

Hökkä, H., H. Salminen & M. Varmola (toim.). 1996. Pohjoisten metsien kasvu - ennen, nyt ja tulevaisuudessa.

Metsäntutkimuspäivä Rovaniemellä 1996.

Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 589. 119 siv.

Jutikkala, E. 1987. Kuolemalla on aina syynsä. Maailman väestöhistorian ääriviivoja. WSOY. 285 siv.

Jutikkala, E., Kaukiainen, Y. & Åström, S.-E. (toim.) 1980. Suomen taloushistoria I. Agraarinen Suomi. Tammi. 494 siv.

Kolström, T, M. Lindholm & Reija Viinanen (toim.). 2000. Conifer growth variability during the holocene in northern Europe. Proc. meeting in Lund, Sweden, 16.-19. March 2000. University of Joensuu, Faculty of Forestry. Research notes 108. 137 siv.

Rasila, V., Jutikkala, E. & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.). 2003. Suomen maatalouden historia I. Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura. 646 siv.

Timonen, M. 2000. Puun muistikirja. Ympäristö ja tutkimus Ylä-Lapissa 1990-luvulla. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 30: 15-39.

Åström, S.-E. 1978. Natur och byte. Ekologiska synpunkter på Finlands ekonomiska historia. Söderström & co Forl. ab. 160 siv.

Silta kämpälle, 1960-luku. Kuv. Pentti Väänänen, Lusto/Kantapuu

Kämppäemäntä Ilomantsissa 1960-luvulla.
Kuv. Pentti Väänänen, Lusto/Kantapuu

Kuusikymmentäyhdeksän vuotta itsenäisen metsäkeskuksen aikaa Keski-Pohjanmaalla

Rautiainen, Anne 2004, Keski-Pohjanmaan metsäkeskus 1929-1997. Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen julkaisuja. Jyväskylä. 120 siv.

Toukokuussa 1928 hyväksytty ja seuraavan vuoden alusta voimaan tullut yksityismetsälaki yhdisti metsien hävitystä vastaan taistelevat lainvalvontaelimet, lääninmetsälautakunnat, ja hyvän metsänhoidon neuvontatahot yhdeksi organisaatioksi, metsänhoitolautakuntalaitokseksi. Niinpä vuosi 2004 on nykyisten metsäkeskusten 75-vuotisjuhlavuosi. Äskettäin ilmestynyt Keski-Pohjanmaan metsäkeskuksen toiminnasta kertova historiateos saa kuitenkin historiikin lisäksi muistojulkaisun leimaa, sillä metsäkeskus lakkautettiin kuusi vuotta sitten ja yhdistettiin Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksiin.

Teoksen tekijällä, metsänhoitaja Anne Rautiaisella on ollut tukenaan paitsi metsäkeskuksessa työskennelleet ammattilaiset, myös muutama jo aikaisemmin ilmestynyt metsälautakunnan historiateos.

Suurikokoinen, albumityyppinen kolmepalstainen kirja on silti omaehtoinen kokonaisuutensa, joka johdattelee lukijan Keski-Pohjanmaan metsien ja niiden käytön eri vaiheisiin alkaen pyyntitaloudesta ja tervanpolton ajasta ja päättyen 1990-luvun loppuun. Metsänhoitolautakunnan perustamisvaiheiden jälkeen seurataan metsäkeskuksen toimintaa kymmenvuotiskausittain aina katkeraan loppuun saakka. Metsien heikko tila vielä 1930-luvulla, maanviljelijäin penseys uhrata ponnistuksia metsän hyväksi samoin kuin olojen yleinen ankeus 1920-luvun lopun yleismaailmallisen laman jälkeen käyvät havainnollisesti ilmi mm. lukuisista sattuvista lainauksista. Hakkuiden tasoa kuvaa, että vuonna 1938 lautakunnan alueen rauhoitettujen metsien pinta-ala ylitti 66 500 ha, mikä merkitsi 12 % koko alueen yksityismetsien pinta-alasta.

Lautakunnan ja syntyvien metsänhoitoyhdistysten ponnistelujen tuloksena metsänhoidon taso alkoi kuitenkin nousta, koulutusta jaettiin retkeilyillä ja tupailloissa ja Kannukseen perustettiin oma taimitarha. Vuonna 1939 syttynyt suursota muutti kuitenkin kaiken perin pohjin. Erilaiset velvoitehakkuut kohdistuivat pääasiassa poltto- ja hiiltopuun saantiin ja hyvän metsänhoidon vaatimukset jäivät taka-alalle. Vasta 1950-luvun loppupuolella päästiin voimakkaasti hakatuissa Keski-Pohjanmaan metsissä lähes normaaliin olotilaan. Nyt työllistivät asutusmetsät ja taimikoiden hoito. Kannukseen nousi vuosina 1955-56 valtion vientimaksuvarojen turvin metsänhoitokoulu ja Keski-Pohjanmaa sai oman metsänparannuspiirinsä. Näin saatiin metsien perusparannuksiin vauhtia ja voimaa, joka jatkui koko 1960-luvun MERA-kauden ajan.

Seuraavalla vuosikymmenellä, 1970-luvulla, Keski-Pohjanmaalla keskityttiin alueelliseen metsätaloussuunnitteluun.

Kalajoella riehui laaja metsäpalo, joka löi leimansa tuon seudun metsänhoitoon vuosikymmeniksi. Vuonna 1974 alkanut vaikea öljy- ja energiakriisi vähensi metsien lannoitusta ja hyviä tuloksia antanut metsäojituskin alkoi vähetä. Ensimmäiset ajatukset lautakunnan jakamisesta kahtia Vaasan ja Oulun läänin rajaa myöten esitettiin nekin jo 1980-luvun alussa, eikä innostus puun tuottamisen lisäämiseen ollut enää sama kuin aikaisemmin.

Lautakunta siirtyi vähitellen tietokoneaikaan, ja metsätalous-suunnitelmia työstettiin innokkaasti. Kansainvälinen ympäristönsuojeluliike yhdistyneenä raakapuun ylitarjontaan Pohjanmaalla asetti yhdistyneet piirimetsälautakunnan ja metsänparannuspiirin 1990-luvulla vaikeiden ongelmien eteen. Koskettavaa luettavaa ovatkin kuvaukset vuosi toisensa jälkeen supistuvasta toiminnasta, henkilökunnan jatkuvista lomautuksista ja siitä näköalattomasta tilanteesta, jossa koko yksityismetsätaloutemme neuvonta-organisaatio eli yli kymmenen vuoden ajan. Keski-Pohjanmaan metsäkeskuksen osalta epävarmuuden aika päättyi keskuksen lakkauttamiseen vuoden 1997 alusta.

Teos on runsaasti kuvitettu. Taitto on melko konservatiivinen, mutta sen ansiosta kuvat ovat selkeitä ja riittävän isoja. Eräänlaisina tietolaatikkoina on varsinaista tekstiä piristäviä oheismuisteluksia, jotka on taitettu rypistettyä paperia jäljittelevälle pohjalle. Tausta on kuitenkin noussut jostakin syystä typograafisesti tekstiä hallitsevammaksi, mikä tuottaa lukijalle jonkin verran vaikeuksia. Samoin on graafisissa kuvaajissa paikoittain viimeistelemisen varaa. Kun ottaa huomioon, että kokonainen aikakausi yksityismetsätalouden historiaa on tallennettu, varsinaisia virheitä ei tekstissä juuri ole. Ehkä maininta, että

vuoden 1948 harsintajulkilausumassa suositeltiin harsinnan tilalle avohakkuita, eikä luontaista uudistamista, on seikka joka selvimmin pistää silmään.

Kirjan teksti juoksee sujuvasti ja tyyli on eloisaa, mistä on syytä antaa tekijälle tunnustusta. Metsäkeskusta tarkastellaan onnistuneesti valtakunnallisen organisaation osana, itsenäisenä yksikkönä ja toimihenkilöiden työpaikkana yksittäisiä metsänomistajia myöten. Eipä huumoriakaan ole unohdettu: taimitarhan hoitaja Kalle Soinia kutsuttiin työpiirissä Käpy-Kalleksi ja taimitarhan työntekijöitä ”Kallen konttaavaksi kalustoksi”. Hymyä syntyy ainakin vanhempien miespuolisten lukijoiden keskuudessa, kun kirjassa kerrotaan että päämetsänhoitaja Oksanen lähti aina maastoon ”perinteisissä polvihousuissa ja pitkissä sukissa” eli entisaikojen pikkupoikien varusteissa. Golfareissa ja ruudullisissa polvisukissa saattoi sen sijaan nähdä metsänhoitajia maastossa vielä 1960-luvulla.

Vuosikausia jatkunut työ keskipohjalaisten metsien hyväksi ehti kantaa hyvän hedelmän. 1930-luvulta alueen puuston tilavuus karttui 1990-luvulle tultaessa 1.7-kertaiseksi ja puuston kasvu lähes kaksinkertaistui. Metsäntutkimuslaitoksen selvityksen mukaan Keski-Pohjanmaan metsäkeskus oli vuonna 1997 kaikista metsäkeskuksista tehokkuudeltaan kolmas ja vaikuttavuudeltaan toinen.

Tarmokas ja tehokas metsäkeskus on saanut arvoisensa historiategoksen.

Matti Leikola

Ajatuksia talouselämän kohentamiseksi Karjalassa

Metsähistorian Seura teki opintomatkansa vuonna 2002 Wanhaan Kuopion lääniin Tutustuttiin Pielisen molemmin puolin alueen elinkeinojen, teollisuuden ja kulttuurin historiaan ja nykypäivään. Seuran emeritus puheenjohtaja professori Matti Leikola luovutti matkan päätteeksi meille paikallisille sattuvan bibliofiilisen löydön: *Ajatuksia talouselämän kohentamiseksi Karjalassa*, professori Johan Kraftmanin johdolla tehdyn v. 1756 julkaistun ruotsinkielisen alkuperäisen akateemisen tutkielman kopion ja suomennoksen. Tutkielma kuuluu Markkinointi-instituutin joulukirjojen julkaisujen sarjaan (Helsinki 1977). Sen sisältämillä ajatuksilla on pitkä kantaalto jopa tämän päivän aluepolitiikkaan.

Tutkielman alkusanoissa tekijä ”Alamaisen nöyrin palvelija, Karjalainen” **Johan Lagus** johdattelee: *”Laiha maa, jota hoidetaan hyvin, antaa runsaita satoja, kun taas mitä parhain maaperä vailla hoitoa tuottaa mitätöntä hyötyä. Synnyinseutuni, jolle Luonto on kasannut erityisiä etuja, tarjoutuu, tuottamaan Valtakunnalle moninkertaista hyötyä”*. Mikä oli silloin Karjalan, tuolloisen Savon etäisimmän valtakunnan osan lähihistoria?

Suuri Pohjan sota oli päätynyt Uudenkaupungin rauhaan, oli eletty isoviha. Viipurin läänin menetys tuntui laajalti koko Itä-Suomen taloudessa, sillä uusi raja katkaisi vanhat vesiyhteydet ja teki lopun Pielisen pohjoispuolelta Viipuriin asti ulottuneella alueella kukoistaneesta tervataloudesta. Venäjän, uudistuneen valtakunnan pääkaupunki siirtyi aivan rajan läheisyyteen. Pietari tulisi vaikuttamaan voimaperäisesti suomalaisten elämään. Tuolloin ei kuitenkaan ollut helppo hahmottaa, millaisia seuraamuksia siitä koituisi.

Suomen historiankirjoituksen isäksi kutsuttu Henrik Gabriel Porthan kiteytytti vuosikymmeniä myöhemmin suomalaisten käsitykset tästä kehityksestä rukouksessaan, että Jumala ohjaisi tsaarin perustamaan uuden pääkaupungin Konstantinopoliin Mustanmeren rannalle, jolloin hän jättäisi meidät suomalaiset rauhaan. Hattujen sota 1741-43, pikkuviha ja ne päättänyt Turun rauha muutti itärajaa ruotsalaisille vieläkin epäedullisemmaksi: Kymijoen läntisimmästä suuhaarasta tuli uusi itäraja, jonka taakse jäivät Hamina, Lappeenranta ja Savonlinna. Karjala oli eristetty valtakunnan syrjäalueeksi, jolta oli katkaistu kaikki luonnolliset liikenneyhteydet Ruotsi-Suomen rintamaille. (Sama tilanne toistui kahden vuosisadan jälkeen vuoden 1944 välirauhasopimuksessa, jolloin luontaisten kulkuyhteyksien Saimaan kanavan ja Karjalan rautatieverkoston katkeaminen jätti koko itäisen Suomen ja varsinkin Pohjois-Karjalan valtakunnan syrjäalueiksi).

Infrastruktuuria rakentamaan

Tavaroiden kaupaksi saamisen ongelma onkin Johan Laguksen ensimmäinen huoli, koska *”maa on etäällä kaupungeista, joihin sen tuotteita, ei muuhun aikaan, kuin talvella, voida toimittaa perille”*. Lagus päätyykin ehdottamaan Pielisen kirkkoherran Jakob Steniuksen ja tämän pojan H.Jac.Steniuksen opastamana kaupankäynnin perustaksi kanavan rakentamista: *”Sen jälkeen kun olemme menettäneet paitsi Lappeenrannan myös Savonlinnan, ettei Karjalainen voi päästä Saimaalle ja näinollen Ristiinaan, mitä kautta Kanava Mäntyharjulle ja sieltä edelleen Loviisaan, olisi tehtävissä; voitaisiin Korkean Esivallan toimesta, Kanava kaivaa Porvoonjoen päähän Vesijärvestä, joka liittyy Päijänteseen, mikä voitaisiin yhdistää Rautalammen, lialmen ja Kuopion järviin. Tätä kanavaa*

voisivat myös Savo ja ylempi osa Hämeestä käyttää hyväkseen". Vaihtoehtoratkaisuja tarjotakseen Johan Lagus piirtää myös toisen, paljon helpommin tehtävän, kanavas suunnan: se tapahtuisi kaivamalla kanava Pielisen latvavesiä hyväksikäyttäen Maaselän vedenjakajakannaksen läpi Kiantajärven kautta Rehianselkään, Kajaaniin ja Oulujoen vesistöä merenrannalle. *"Kanava olisi kannustimena asukkaiden ahkeruuteen ja työteliäisyyteen, sekä antaisi heille tilaisuuden avartua uskomattomasti, tehdä olonsa monin verroin onnellisemmaksi kuin se nyt on, ja saman verran, osaltaan, lisätä Kruunun tuloja."*

Vetovoimainen kaupunki alueen sydämeksi

Otettuaan kantaa laajaan, lähinnä silloisten laukkuryssien hallitsemaan salakuljetukseen ja siihen liittyviin toimiin senaikaisen harmaan talouden kääntämiseksi veropohjaksi kruunulle Johan Lagus toteaa, että *"kanava jota edellä viitoitettiin palvelee Karjalaa paitsi siinä, että se helpottaa maan tuotteiden kuljetusta, myös sikäli, että se tekee maan sopivaksi kaupunkien perustamiselle" --- "Jos siis Kanava Savon kautta kaivettaisiin, olisi paras, että kauppaloiden lisäksi kaupunki, varsinkin Karjalaa palveleva, perustettaisiin Joensuun kylään Liperin Kunnassa, taikka Pielisjoen suuhun Pyhäselän rannalle. Sillä kaupunki, joka on kehittynyt väkirikkaaksi ja toimivaksi, ja jossa pidetään vireillä oikeita harrastuksia, palvelee ympäröivää maata samalla tavalla, kuin sydän verta kierrättämällä Miten surkuteltavassa tilassa onkaan sen vuoksi Karjala, joka on niin kaukana sydäimestä, että sillä on tuskin siihen tuntumaa".*

Elinkeinoja kehittämään

Elinkeinojen kehittämisessä pitäisi erityisesti sellaisia tehtaita ja käsiteollisuuksia panna käyntiin, joihin

raaka-ainetta voitaisiin saada omasta maasta, kuten pellavatehtaita, koska Karjala tuottaa hienokuituista ja pehmeää pellavakasvia, sekä hyvää hamppua, jota maakauppiat kuljettavat Pohjanmaalle. Pitäisi olla *"maan naisväen kehräämöjä"*, koska vain pienin osa *"talonpoikais-eukoista ja -piioista käyttää polkurusukkia"*. Villatehtaatkin painamoineen ja värjäämöineen olisivat hyödyllisiä ja tarpeen. Nahkuritehtaita ja säämiskänvalmistamoja pitäisi myös perustaa. Sianharjakset, hevosenjouhet ja karvat, joita leikataan eläimistä, ja käytetään kaikin tavoin hyödyksi, kuten köysiin, patjoihin, tyynyihin ym. on myös muistettava. Erilaisia ruukkeja, kuten lasi-, ja paperitehtaita voitaisiin myös perustaa. Tavallisempia suurempia *"kalastamoita"* pitäisi harjoittaa ainoastaan tiettyjen kalastajien, sillä maanviljelys yksistään tarvitsee koko miehen.

Järkevän taloudenpidon todisteena ovat metsien suojeleminen ja hoito. Mutta karjalaiset eivät ole oppineet tätä, vaan sen sijaan ovat tuli ja kirves huolestuttavasti jättäneet jälkeensä raivattuja kenttiä ja tehneet monet aikaisemmin tuottavat maat keltomiksi. Kiireisempänä ratkaisuna tähän on, että maa on kaikkein ensimmäiseksi jaettava kylien ja talojen kesken. *"Sillä niin kauan kuin metsä on yhteistä, niin ahertaa jokainen kaikin voimin, tehdäkseen kirveellä ja tulella siitä suurimman hyödyn. Metsänhoitoa hyödyttäisi, että viranomaiset määräisivät joitakin sen katsastusmiehiä. Koko kihlakunnan yhdellä ylivalvojalla voisi olla apulainen kussakin pitäjässä, joissa jokaisen olisi tarkoin seurattava, että metsää asiaankuuluvasti käsitellään. Muuten mitä metsään tulee, se voisi muilla keinoin tuottaa maalle paljon suurempaa hyötyä, kuin silloin kun se kasketaan. Kuten: potaskaa voitaisiin valmistaa uunintuhkasta ja hartsia kuusenpihkasta. Puhdistetusta kuusenpihkasta voitaisiin lisäksi tislata*

mäntyöljyn veroista, kuin oikeata tärpättiöljyä. Vanhasta tuohesta voitaisiin polttaa koivutervaa - venäläisten tököttiä - nahka- ja pyörävoiteeksi, lisäämällä suopursua ja tuomenparkkia. Sen lisäksi on karjalaisissa metsissä yllinkyllin ainesta kataja-öljyyn. Ei pidä liioin sivuuttaa tervaa, jonka vastakin täytyy muodostua tärkeäksi. Sitäkin suuremmasta syystä pitää kaikkea tätä suositella, kun luonto itse tuottaa jatkuvasti aineksia niitä varten. Ja puutavaraa täältä voitaisiin saada laivanrakentamoihin, eritoten mastopuita, sen lisäksi hirsiä, piiruja, parruja, palkkeja ja lautoja”.

Maanviljelyksen alalta Johan Lagus luettelee seudulla ilmeneviä virheitä, jotka johtuvat taitamattomuudesta, tottumuksesta ja laiskuudesta: pelto ei ole tarkoituksenmukaisesti jaettu sarkoihin. Ojankaivamista pidetään jotenkin inhottavana, välittämättä siitä vähääkään. Lannoituksen lisäämiseksi ei puuhailla millään tavoin. Lantaa kuljetetaan pellolle raakana ja palamattomana kuorma-kaupalla, enimmäkseen talvella, mistä syystä varsinainen voima haihtuu ilmaan ja uuttuu kevättulviin. Niityn hoito on yhäkin huonompaa. Niityn kyntäminen ja lannoittaminen on karjalaisille miltei tuntematonta. Karjan kulkemista niittynurmilla varhain keväällä ja myöhään syksyllä pidetään vähemmän vaarallisena. Ojittamalla ei paranneta pelloiksi ja niityiksi hyvin kelpaavia runsaita soita, jotka ovat villieläinten pesimispaikkoja ja saavat aikaan hallaöitä.

Yksityiskohtaisesti pohditaan runsaamman viljasadon varastointia ja jakelua hävikin ja tuhojen ehkäisemiseksi. Erikseen saa huomiota viljan käyttö paloviinan valmistukseen, joka lisää kaupassa olevan viljan vajausta. Johan Lagus toteaa, että *”olisii hyvä, jos tämä tavara joutuisi kokonaan pois käytöstä. Mutta kun se kiireesti ja yhdellä kertaa ei*

juuri käy laatuun, niin pitäisi, mikäli viinanpoltolle jätetään sijaa, tämän käsittelyn tapahtua ainoastaan Kruunun lukuun, minkä kautta Valtion kassa melkoisesti lisääntyisi, ja myös tämän tavaran väärinkäyttö vähenisi, moninainen siitä johtuva jumalattomuus estyisi, ja moni sielu turmeluksesta pelastuisi”. Karjanhoidon tila ja petojen torjunta ovat niinkään huomion kohteena.

Vedottuaan pappien ja muiden virkamiesten merkitykseen esikuvana Johan Lagus päätyy suosittelemaan, että suomenkielellä ilmestyisi lyhyt toisten esimerkkeihin viittaava asianmukainen tiedotus pellon- ja niitynhoidosta. Ja tämä tiedotus pitäisi jokaisen talonpojan ostaa itselleen, eivätkä nuoret miehet saisi mennä naimisiin, ennen kuin he osaavat antaa tarkat tiedot *”Taloudenhoidon Tutkinnossa”*.

Uittomiehet levolla, Kainuu 1950-luku.
Kuv. Tuovi Nousiainen, Lusto/Kantapuu

Entä Johan Laguksen veronäkemys: *”Veroa ei pitäisi lisätä sille, joka erityisen ahkerana on kohottanut itsensä hyvinvointiin ja talonsa paremmin viljellyksi, kuin muut saman veron maksavat: paremminkin hän on saattanut itsensä palkinnon arvoiseksi”.*

Väestöpolitiikkaa

Karjalan väkiluku ylsi 1700-luvun puolivälissä 25 000:een nuoret ja vanhat

mukaan luettuina. Väenpuutetta tarkastellessaan Johan Lagus arvioi jo maanviljelyksen vaativan Karjalassa 80 000 väestömäärää, joka monin verroin ylitti Karjalan asukkaiden lukumäärän. Vähäisen asujaimiston pääasiallinen syy on maanhoidon heikko tila. Sen aikaisten oppien mukaan kirjoittaja päätyy toteamaan: *”Kansa on maan todellinen voima ja rikkaus. On ehkä parempi, että kansalla on puutetta maasta, kuin että maa kärsii väen puutteesta. Missä asukkaita on vähän ja maa on laaja, siellä ei ole muuta kuin laiskuutta ja köyhyyttä; mutta kun paljon kansaa on rajoitettu pienelle alalle maata, siellä pakko ohjaa heitä keksintöihin, säästäväisyyteen ja ahkeruuteen, joiden palkkana yhteiskunnassa on aina mahti ja rikkaus”*. Tavoitteen saavuttamiseksi pitäisi rahvaan miesten tarkoituksenmukaisia avioliittoja kaikin tavoin edistää; tukea vanhempia, joilla on enemmän lapsia, kuin pystyvät elättämään, huolehtia isättömistä ja äidittömistä. Niille, jotka elävät naimattomina, vaikka he pystyisivät elättämään vaimon ja lapset, pitäisi määrätä ankarammat verot, kuin yhtä vauraille naimisissa oleville henkilöille.

Johan Lagus pohtii muuttoliikkeen aikaansaamista Karjalaan. Aluehallinnon kehittämiseksi hän päätyy suosittelemaan lääninhallinnon sijoittamista keskemälle lääniä - Leppävirralle tai lisalmeen. Huomionsa saa myös terveydenhoidon, apteekkilaitoksen ja vanhustenhoidon kehittäminen.

Johan Lagus toteaa lopuksi: *”Jos olen antanut niille, joilla on parempi tutkimisen ja keksimisen lahja kuin minulla, vähänki aihetta, edelleen harkita tätä tärkeätä ja laajaa aihetta; pitäisin vähäpätöistä työtäni kyllin onnistuneena”*. Niinpä tutkielmasta *”ystävällisen”* lausunnon antanut Herra Maaherra Anders Johan Nordenskiöld puhkeaa runomuotoisesti ylistämään: *”Loistavaksi alkaa nyt tulla*

kaukana sijaitseva Karjala. Painettuja ehdotuksia saamme nähdä Savon etäisemmästä osasta, vajaasta kolmasosasta aikaisempaa Karjalaista seutua. Kanskaa kiitetään rohkeaksi, miehekkääksi ja ahkeraksi. Itse he karkoittivat pois vihollisensa koko seudulta, voittaen selvittivät he tuhoavan pohjoismaisen taistelun. Maa on ihanaa seutua, mutta sen asukkaat hitaita luopumaan varsin nopeasti ja halukkaasti tavoistaan. Niinpä oikein ajattelevan on ohjattava sokeat portille, ennen kaikkea taloudenhoidon tietoon, josta hyvinvointi riippuu”.

Pitkä kantoaalto nykypäivään

Karjalaisen Johan Laguksen sisältörikkaita ajatuksenjuoksua kelpaa seurata vielä neljännesvuosituhannen jälkeenkin. Tutkielman tulokset ja ajatukset ovat yhäkin hyvin tuoreentuntuja. Ne ovat kestäneet vuosisatojen läpi ja ovat käyttökelpoisia myös tämän päivän hyvinvoinnin konseptia rakennettaessa. On tiedon ja osaamisen merkityksen korostamista, muuttovirran ja vuorovaikutuksen aikaansaamista - nyt sitä kutsuttaisiin osaamisen kriittisen massan kasvattamiseksi ja benchmarkkukseksi. On uusia veronäkemyksiä, elinkeinojen edistämistä, uuden tuotannollisen toiminnan aikaansaamista, erikoistumista, rakenteiden kehittämistä ja ennen muuta attraktiivisen ydinkaupunkirakenteen ynnä kulttuuri- ja sosiaalitoimen sekä väestöpolitiikan kehittämistä.

Mitä kovin paljon enempiä aineksia tämän päivän tietoyhteiskunnaksi kehittyneen valtakunnan aluepolitiikan sisältö voisi tarjota?

Juhani Huittinen

Kirjoittaja on metsänhoitaja ja toimii asiantuntijatehtävissä Puu- ja metsäosaamiskeskuksessa Joensuun Tiedepuistossa.

Kun kiinalaiset olivat Espossa metsätöissä

Lohikoski, Seija 1998, Kapearaiteinen hevosrautatie ja "ryssänhakkuut" Espossa 1915-1917. Smalspårig hästjärnväg och "rysshyggen" i Esbo 1915-1917. Föreningen för Nytt och Nöje i Noux ym. 125 siv. ISBN 952-90-5437-8.

Käsiini osui tässä muutama aika sitten varsinkin pääkaupunkiseudun metsähistorian harrastajia varmaan kiinnostava teos: Seija Lohikosken laatima suomen- ja ruotsinkielinen kuvitettu kertomus I maailmansodan aikaisista "ryssänhakkuista" Espossa. Teoksen oli kustantanut kolme espoolaista kotiseutuyhdistystä ja sen toisen, vuonna 1998 ilmestyneen painoksen oli kustantanut Espoon kaupunginmuseo.

Kuten tekijä toteaa, I maailmansodan aikaiset vallitustyöt tunnetaan sota-historialliselta kannalta melko tarkkaan, mutta niihin liittyvät metsänhakkuut ovat olleet melko tuntemattomia - kiinalaisista "metsureista" toki on muistitietoa kirjattu sieltä ja täältä. Varsinkin Vantaan ja Sipoon tienoilla majailleista vieraista ja heidän oudoista tavoistaan on kerätty erilaisia tarinoita vielä 1960-luvulla.

Perusteellista työtä on Seija Lohikoski tehnyt ja "ryssänhakkuista" valotetaan monelta kannalta. Luotuaan aluksi katsauksen vallitustöihin ja niiden surkeanhupaisaan valvontaan hän kertoo mukaan liitetyn suurikokoisen kartan avulla mm. nykyisen Nuuksion kansallispuiston ympärillä, Gumbölessä, Nupurissa, Histassa ja Punjon kartanon metsissä tehdyistä laajoista avohakkuista. Puut kaadettiin pienillä lihakarveen näköisillä kirveillä ja lyhyillä yhden miehen justeereilla. Puutavaran kuljetusta varten rakennettiin jopa kapearaiteinen kenttärata. Se alkoi Espoon asemalta ja johti parinkymmenen kilometrin päähän Pohjois-Espooseen, Bodomiin ja Röylään

saakka. Aluksi kokeiltiin höyryvetureita, mutta koska rata oli tehty "ryssäksi" vain työntämällä talvella lumi ja jää rata-pölkkyjen päältä sivuun, seurauksena oli keväällä useita raiteilta suistumisia. Lopuksi oli turvauduttava Venäjältä tuotuihin pienikokoisiin hevosiin! Suuri osa puutavarasta päätyi Venäjälle, ilmeisesti Pietarin ja Tallinnan linnoitusketjujen tarpeisiin.

Kiinalaiset, luvultaan yli 3 000, rakensivat itselleen ensi töikseen asumukset. Ne oli osittain kaivettu maahan ja katettu turpeilla ja maalla. Tällaisessa parakissa saattoi majailta toistakin sataa kiinalaista. Esimerkiksi Gunnarsissa, Luukissa ja Snettansissa majoja oli useita; olihan näillä seuduilla yli 1 200 miestä metsätöissä. Epäluotettavan joukon vartijoina oli ratsastavia kirgiisejä ja kasakoita. Näitä tarvittiinkin, sillä suuri osa kiinalaisista oli vankiloista kerättyä joukkoa, kierteleviä maantierosvoja eli hunghuuseja, "punapartoja". Kirjaan kerätyt monet eksoottiset valokuvat ja lukuisat jutut oudoista vieraista ovat maallikolle sen parasta antia. Tunnetuimpia lienee kertomus kirkkomaan kautta tulleista kiinalaisista, joiden värikkäissä kaulaliinoissa luki "viimeinen tervehdys".

Ei ollut kiinalaisten oloissa tosiaankaan hurraamista. Kaikilla oli tullessaan yllään vain kevyet pumpuliset kesävaatteet. Heille ei maksettu lainkaan sitä palkkaa, mikä aikanaan oli luvattu, eikä ruokakaan ollut kaksista: padassa keitettyä riisiä höystettynä kaikella sillä mitä lähitienoilta oli onnistuttu keräämään; varsinkin kiinalaisten tapaa syödä keitettyjä käärmeitä ja sammakoita kauhisteltiin yleisesti.

Kun vallitustyöt loppuivat keväällä 1917, kiinalaiset poistuivat maisemista nopeasti. Suuret puutavaravarastot myytiin huutokaupalla, kiskot purettiin ja vietiin jonnekin Venäjälle. Kiinalaisten parakit joko purettiin tai ne romahtivat omia

aikojaan. Talvisotaan mennessä Nuuksion metsiin tehdyt avohakkuutkin olivat jälleen kasvaneet umpeen. - Yhtenä muistona kiinalaisten vallityömiesten ja metsurien seikkailuista olivat ne kaksi shanghailaista, joista Erland Sihvonen kertoi Suomen Kuvalehdessä vuonna 1933. Nämä olivat oppineet täällä jonkin verran suomea; ainakin he kiroilivat sujuvasti suomeksi tavaroita kantaessaan!

Matti Leikola

Luston laajennusrakentaminen käynnistyi

Luston laajennustyö on alkanut. Hankkeen ensimmäinen vaihe, jossa tehdään laajennusosan rakennustyöt, valmistuu huhtikuussa 2005. Myöhemmin toisessa vaiheessa toteutetaan laajennusosan näyttelyhallin tekninen varustus sekä Luston nykyisen kiinteistön korjaustyöt. Näyttelyhalli otetaan lopulliseen käyttöön ja sen uusi näyttely avataan yleisölle hankkeen toisen vaiheen valmistuttua.

Luston aukioloaikoihin rakennushanke ei kuluvan vuoden aikana tuo muutoksia. Ulkoalueiden toimintoihin ja kulkureitteihin työmaa sen sijaa vaikuttaa jonkin verran.

Eeva Virekoski

Kantapuu-kokoelmatietopankki verkossa

Kantapuu, Luston, Lapin metsämuseon, Pielisen museon sekä Nurmeksen museon yhteinen digitaalinen kokoelmatietokanta, on avattu osoitteessa www.kantapuu.fi. Kantapuu on Suomen ensimmäinen verkossa toimiva useamman museon yhteinen tietokanta ja myös sisällöltään laajin. Sen kautta voi selata ja hakea museoiden kokoelmatietoa sekä tilata kuvia omalle tietokoneelle.

Kantapuu-tietokanta sisältää tällä hetkellä noin 22 000 valokuvaa, joista suurin osa metsäkulttuuriin liittyviä. Lisäksi tietokannassa on jo jonkin verran esinekuvia taustatietoineen sekä muuta kulttuurihistoriallista aineistoa. Tietokanta kasvaa nopeasti sitä mukaa kun digitointi etenee sekä myös uusien yhteistyötahojen kautta. Kokoelmatietokantaan on lähiaikoina liittymässä Verlan tehdasmuseo.

Tietokanta on helppokäyttöinen ja sen kautta voi tehdä hakuja ja kuvatilauksia. Tilaukset ohjautuvat oikeaan museoon ja kuvat toimitetaan tilaajille verkon kautta. Ohjelma toimii hyvin modeemi-yhteydelläkin.

Kantapuussa mukana olevien museoiden kokoelmien saavutettavuus paranee olennaisesti, kun kokoelmia voivat verkossa käydä tutkimassa kaikki kiinnostuneet. Kantapuu palvelee hyvin myös kuvien ammattikäyttäjiä.

Kokoelmatietopankin rakentamisessa on käytetty uusinta tekniikkaa. Sen runkona on E-kuva-ohjelmisto, joka soveltuu digitaalisten kuvien arkistointiin, kuvailuun, hallintaan ja verkkojulkaisemiseen. Ohjelman teknisestä toteutuksesta vastaa Eduix Delta Piktori.

Kantapuuta on kehitetty vuodesta 1997 alkaen, vuoteen 2001 Metsämiesten Säätiön tuella ja vuosina 2002-2003 Opetusministeriön tietoyhteiskunta-ohjelman avustuksella. Kuvien digitointi aloitettiin 1998. Lustoissa ja Viikin Tiedekirjastossa Helsingissä Kantapuu on ollut asiakkaiden selattavissa joulukuusta 2001 alkaen.

Eeva Virekoski

Luston Metsäpäivillä 2.-4.7. uitetaan ja veistetään moottorisahalla

Luston Metsäpäivien 2004 teemana ovat uitto ja metsätyöperinne. Uittosavotta ja tukkilaiskisasit Lustonlammella ovat siis itseoikeutetusti tapahtuman sydän. Retket pudotuspaikalle Punkaharjun Putikkoon tarjoavat mahdollisuuden tutustua tämän päivän uittoon.

MITE-moottorisahaveistotapahtuman tavoitteena on tuoda esille moottorisahaveiston perinnettä ja erikoislaatua sekä löytää veistolle uusia ulottuvuuksia ja harrastajia. Työpajaan 30.6.-2.7. ja seminaariin 2.7.toivotaankin mukaan erityisesti uusia moottorisahaveistosta kiinnostuneita henkilöitä.

Metsäpäivien käynnistyessä avataan Lustossa Arto Paasilinnan savotta-aiheisen kirjan kuvituksista koostuva Raimo Sallisen akvarellinäyttely Sadan vuoden savotta. Molemmat ovat lupautuneet esittelemään näyttelyä. Lisäksi kuullaan Paasilinnan ajatuksia metsäsuomalaisuudesta. Paasilinna juontaa myös Lustonlammen Uitolla ennen -tapahtuman.

Myös metsäammattilaisten exlibriksistä koottua Metsän merkki -näyttelyä esitellään asiantuntijoiden voimin.

Lisäksi ohjelmassa on esittelyitä, tietoisukuja, musiikkia ja teatteria, koneita ja laitteita, Harjutontun kesäleiri, elokuvia, metsäruokaa ja metsätori. Erilaisissa työnäytöksissä on mahdollista kokeilla myös oman käden taitoja.

Työnäytöksiin ja metsätorille mahtuu vielä mukaan; erityisesti toivotetaan tervetulleeksi uusia taitajia ja myyjiä.

Viime vuonna viidensillä Luston Metsäpäivillä kävijämäärä oli ennätyselliset 4500. Vuodesta 2005 alkaen Luston Metsäpäivät ja Jätkän kulttuuripäivät yhdistyvät entistä mittavammaksi uudeksi metsäkultuuritapahtumaksi.

Seuran yhteystiedot

Metsähistorian Seura
C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU
metsahistorian.seura@lusto.fi
www.lusto.fi/seura.htm

Puheenjohtaja Markku Rauhalhti
Paalikatku 13, 33400 Tampere
P. (03) 346 0123; 050 68 980
rauhalhti@kolumbus.fi

Varapuheenjohtaja Esko Pakkanen
UPM METSÄ, PL 32, 37601 Valkeakoski
P. 0204 163 805
esko.pakkanen@upm-kymmene.com

Muut hallituksen jäsenet:

Juhani Huittinen
Esa Ihalainen
Jaana Laine
Matti Leikola
Jarmo Tammenmaa
Varajäsenet:
Eero Hertsi
Timo Kukko

Sihteeri
Leena Paaskoski
Mäntyniementie 64
58450 Punkaharju
P. 050 366 9552
leena.paaskoski@lusto.fi